

A Zanskar-hegység belsejében – Padum

Éjszaka van még, mintsem hajnal, elképzelésem sincs arról, merre járhatunk? Egyáltalán, elhagytuk-e már Kargilt? Semmit sem látok a sötétben, hiszen a közvilágítással itt nagyon csínján bánnak. Szakadék van-e mellettünk, vagy folyó? Még az is megfordul a fejemben: élnek-e egyáltalán emberek erre, vagy már valami idegen bolygón rójuk utunkat? A tegnapi nap nagyon hosszú, az éjszaka viszont nagyon rövid volt, nem csoda, hogy ilyenkor a legvadabb gondolatok is megfordulnak a fejemben. Ugyan, hová utazhat ez a busznyi ember? Térképemről tudom, Padumnál megszűnik az út, onnantól már csak szaggatott vonal jelez holmi ösvényeket, azt is csupán hármat. Igaz, ezen a több mint 200 kilométeren megemlít néhány települést, de eddigi tapasztalataim alapján ezek vagy katonai táborok, vagy néhány házikóból álló „hegyikecske-tanyák” lehetnek.

Nagyon lassan pirkad. Először szürkébe vált a világ, majd a távoli csúcsok színe vörösből narancsba, aztán sárgából fehérre változik. Bárcsak tudnám élvezni, de egy csomó kellemetlen dolog elvonja a figyelmemet a természet csodás színeváltozásáról. Bűdös a busz, kellemetlen gázolajszagú, és ráz, kegyetlenül ráz a kényelmetlen ülésben. Az út még út ugyan, némileg burkolt, otthon az ilyenre azt mondjuk: portalanított. Egyáltalán nem csodálkozom, persze, hogy ilyenek az utak. Itt még a létezésüknek is örülni kell, és hálát adni az indiai útépitőknek, akik itt, a világ végén is valamennyire járható utat teremtettek. Ez nem az angolok műve, ez hazai termés. Ahogy olvastam, Kargil után megszűnt a kerék használata, és ez nem is volt olyan túl régen. Öszvér és jakösvények léteztek csupán. Szegény Kőrösit nem a pénztelensége kényszerítette gyaloglásra ezen a vidéken. Egyszerűen nem volt más. Jó, háts jószág, hordszék természetesen volt, mióta világ a világ, ezeket viszont Sándorunk valóban nem engedhette meg magának. Maradt hát az apostolok lova.

Hat óra múlt, megállunk egy néhány házból álló falu, Panikhar teázója előtt. Csak én mondom teázónak, az eléggé szedett-vedett viskónak neve is van ám: Khayoul Hotel Chines Restaurant. A bejárat mellett álló fa törzsére az olvasni nem tudók számára piktogram is került: keresztbe rakott kanál és villa, alatta a másik, az ág. Benézek a hotelba. Bal kezem felé esik a pult, szorgalmasan mérik a teát, beljebb hosszú asztalok. Gondolom, a szállóvendég, miután megvacsorázott, az asztalra terítheti takaróját, hogy megpihentesse fáradt testét.

Sem tegnap, sem hajnalban nem vásároltam magamnak semmit az útra, bizony, jól esik ebben a reggeli hűvösben a forró tea. Itteni divat szerint tejjel, jó vastagon megcukrozva. A helyiségen kívül rekedt útitársaim érdeklődve figyelnek. Nem mindennapi látvány lehetek, ahogy kamerával a szemem előtt járok-kelek, s közben be nem áll a szám. Kommentálom a látványt, gépre mondom a benyomásaimat. A sofőr is, a kalauz is elnéző mosollyal szemléli ténykedésemet, nem sürgetnek, holott már mindenki a buszon ül. Fellepek én is, mehetünk. Ez volt ugyan az első megállónk, de nem az utolsó. Természetesen regisztráló pontok követik egymást félóránként, óránként, s ilyenkor szegény utasok csak rám várnak. A katonák ritkán láthatnak erre felé magyar útlevelet. Átlapozzák, szemrevételezik a pecsétet, mindkét indiai vízumomat. Annak, hogy a négy év előtti is benne van, örülök, mert ebből azt láthatják, hogy nem zöldfülű kezdő vagyok Indiában. Ez néha nagy előny.

Egyik pihenőnk után legszívesebben a busz oldalába verném a fejemet. Leszállunk a járműről, én rágyújtok, nézelődöm, és nem veszem észre a lényegét: a sofőr is, a kalauz is néhány utassal elindul visszafelé. Arra gondolok, könnyíteni akarnak magukon, így nem követem őket. Mire leesik a tantusz, hogy nomádok laknak nem messze az úttól, és ezek a fiúk oda tartottak, már jönnek is vissza nevetgélve, szájukat törölgetve. Valami dzumo-tejből készült dolgot ittak. Én, ostoba, lemaradtam erről is, a páratlan videofelvételek lehetőségéről is! Magyarázatul elmondom: a dzo és a dzumo a jak és a zebu keresztezése, mind teherhordó, mind tejelő háziállat. A dzo a bika, a dzumo a tehén. Azt olvastam, hogy jobban kezelhetőek, mint a

szelídített jak, a dzumo pedig sokkal több tejet ad vad fajtársánál. Nagyon bosszant, hogy ennyire figyelmetlen voltam, holott a buszból láttam is a sátrakat.

Fél úton járhatunk, amikor megállunk Rangdum településnél. Végig a Suru folyó völgyében jöttünk, nem kellett buszunknak egyensúlyoznia szakadékszéleken, hajmeresztő helyeken. A Suru egyébként Kargil közelében ömlik be a Drasba, így tudom követni térképen az utat. Meglehetősen nagy Rangdum, 15-20 ház is lehet itt. Lapos tetejű, tibeti stílusú házak. Mindenfelét felhalmoznak a tetőre, learatott terményt, jaktrágyát téli tüzelőnek, meg még ki tudja, mit, hiszen nem lehet látni a földről. Felnőttet nem, gyerekeket annál többet látok. Játsszák „nemzeti” játékukat, a krikettet – legalábbis azt hiszem, hogy azzal szórakoztatják magukat. Nemzetinek mondom, hiszen mindenhol találkoztam ezzel a meglehetősen hosszú és széles fa ütővel, amivel valamilyen szabály szerint ütik meg a feldobott labdát, és örültek módján rohannak utána. Calcuttában ugyanúgy, mint itt, az isten háta mögött. A helységet nem találom a térképen, talán azért, mert valamilyen katonai objektum is van itt, eléggé távol az úttól, a házaktól. Természetesen itt is fel kell iratkoznom a „nagykönyvbe”, ellenőrzik itt is az útlevelemet. Míg ezzel foglalatostkodom, útitársaim ebédelni mennek. Három restaurant is hívogatja az utazókat, egyik lepukkantabb, romosabb, mint a másik. Ha nem lenne a kiírás, becsületesemre, budinak nézném őket. S annak ellenére, hogy látok az egyik előtt egy fehér párt – fiatal lány és fiú, nagy hátizsákokkal, gondolom, trekkingelők – semmi hajlandóságom nincs bármelyiknek is az ételét kipróbálni. Nincs bizodalom hozzájuk. Félig romos épületek, fekete fólia van az egyik teteje helyett, a másinak az oldalát helyettesíti viszonylag fehér ponyva. Maradok maroknyi kekszemenél, majd Padumban, talán hat óra múlva, eszem. Most inkább videózom a tájat. A folyóvölgyet kopár, barna, meredek hegyek szegélyezik, pontosabban merednek fölé. Növényzet csak itt, a folyóvölgyben – Rangdum házai mellett, kőkerítéssel elkerítetten – van; csenevész ültetvények, zab vagy árpa, nem tudom megállapítani; és hosszú sorokban hüvelykujj-vastagságú facsemeték. Előre-hátra, azaz körülbelül észak és déli irányban, jó nagy távolságban, havas hegyóriások zárják a horizontot. Úgy vélem, ezek már jóval 5000 méter fölé nyúlnak. Hogy milyen messze esnek innen, arról még csak elképzelésem sincs. Lehetnek hús, de akár negyven kilométerre is. Képtelenség megbecsülni a távolságot ebben a nagyon tiszta, nagyon száraz levegőben. A völgy hosszában fúj a szél, megállás nélkül. És hideg, a gleccserek felől füttyül, elbújni sem lehet előle. A gyerekek visongása sem oldja a táj kietlenségét. Ők csak vidám, felejthető folt ebben a magashegyi homok és kősvatagban. Mindennek ellenére nem hangol le ez a környezet, sőt, valami megmagyarázhatatlan eufóriával tölt el: olyan helyen járok, ahol nagyon kevés magyar fordult meg; olyan helyen, amit Kőrösi is látott. Most nem gondolok arra, hogy Csoma Sándor Zanglába Leh felől érkezett, azaz pont ellenkező irányból, mint jómagam. Ám a hegyek arrafelé is ilyenek lehetnek, a szél ugyanúgy fújta őt is több mint 180 évvel ezelőtt, mint engem most.

Csaponganak a gondolataim, de nem sokáig; az útitársak már gyülekeznek, felharsan a busz dudája, indulunk.

Öt óra körül jár, mire Padumba érünk. Szinte végig élvezem az utat, a látványt – a Himalája nem nagyon enged, hogy unatkozz – de délutánra már nagyon fáradt vagyok. Vége-hossza nincs az útnak. Nem látsz útjelző táblát – hiszen ha nincs út, nincs tábla sem – nem tudod, hány kilométer van mögötted, mennyi vár még rád; csak a hegyek vannak, a folyómeder, a kék ég futó fehér felhőrongyokkal. Billepsz, rázkódsz az ülésben, talpad alatt monotonon zúg a motor, nyikorog a karosszéria, és nem múlik az idő, nem csökken az út.

Végre, ez már Padum! Tizenhárom óra és körülbelül 240 kilométer van mögöttem. Egy macskaugrásra vagyok Zanglától. Az imént rázta meg a vállamat kalauzunk:

- Nézd csak, Sir, az a völgy, azon fogsz menni Zanglába! – és egy keleti irányba nyíló völgytorokra mutat. Tudja, hová készülök, hiszen töviről hegyire kifaggattak, de hogy ki volt Alexander Csoma de Kőrös, arról fogalmuk sincs. Hús-egynehány éves lehet a konduktor, a

sofőr tán néhány évvel több. Így nem is csodálkozom ezen. Hiszen száznyolcvanegy év azért csak 181 év.

Naplórészlet:

„07. 26
hétfő

*Hotel Ibex
Padum*

Reggeli után vagyok, (ürühúsos omlett, sok tea), készülök – lelkiemben – Zanglába. Csomagolás tekintetében nem sok készülni valóm van, a két emléktáblát becsapom egy szatyorba, a fotófelszerelést nyakba, és kész. Izgulok, mi tagadás, izgulok. Ez most nem olyan, mint a darjeelingi sírnál. Ott befejeződött valami, itt pedig elkezdődött. Hiába, hogy fordított sorrendben járom végig a stációkat, akkor is itt vagyok most, a kezdeteknél. Voltaképpen itt kezdődött Kőrösi Csoma Sándor, és a végtelenben végződött. Micsoda önellentmondás! A végtelennek nincs kezdete, és nem végződik sehol. Kész, elég! Ez az autóduda alighanem nekem szól.”